

PEDAGOGICAL SCIENCES

ABOUT THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL PEDAGOGY AND PRASOLOGY IN THE SPANISH DISCOURSE OF THE TURN OF THE XIX–XX CENTURIES

ПРО ЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ІЗ ПРАСОЛОГІЄЮ В ІСПАНЬСЬКОМУ ДИСКУРСІ МЕЖІ XIX–XX СТОЛІТЬ

Nataliia Zaichenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-318-7-15>

Своєрідним теоретичним підґрунтям іспанської педагогіки на межі XIX–XX століть, зосередженої на дослідженні духовного та фізичного виховання людини, виступала психологія (емпірична і раціональна). Один із трьох провідних напрямів емпіричної психології, що вивчала зовнішні прояви людської душі (відчуття, розум, воля), – прасологія (телезілогія) – був особливим чином пов'язаний із соціальною педагогікою.

В «Елементарній філософії» (Барселона, 1896) Х. Ароласа (Juan Arolas Juani) стверджувалося, що терміни «прасологія» і «телезілогія» є старогрецького походження; перший походить від еллінського «прасеос» («працювати»), інший – від слів «телезіс» («воля») та «логос» («вчення»). Прасологія, або телезілогія, – це «вчення про волю» [1, с. 35].

У «Курсі зі психології, логіки і філософії моралі» (Логроньо, 1892) Л. Морено Бустаманте (Luis Moreno Bustamante) вказувалося, що «прасологія – це частина психології, яка стосується волі, це наука, яка досліджує активне начало всіх наших дій» [2, с. 86].

Коло питань, які вивчає прасологія, включає в себе питання про діяльність особистості в цілому, про волю, про свободу, про звички, про добро та щастя [2, с. 86].

У трактаті «Антропологія або філософія людини» (Мадрид, 1915) І. Діас (Isidoro Diaz) підкреслював, що «прасологія – то є вчення про волю», а воля – це «здібність або безпосереднє начало дій, які означають бажати, не бажати, прагнути, обирати та з якими ми спрямовуємося на добро, про що раніше усвідомлюємо розумом» [3, с. 203].

¹ T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium", Ukraine

Акцентувалася увага в «Антропології...» і на тому, що волею людина наділена, щоби прагнути до загального добра [3, с. 203]; що вольові дії діляться на необхідні й вільні та обрані й імперативні [3, с. 205]; що волі завжди властива свобода [3, с. 208].

У праці «Елементи філософії. Психологія» (Барселона, 1912) Ф. Далмау Гратакоса (Federico Dalmau u Gratacos) пояснювалося, що в центрі вивчення прасології – воля людини – здібність, якою вона наділена від природи, передовсім задля того, щоб усвідомлено поширювати добро [4, с. 252].

Для іспанської теоретичної педагогіки на зламі століть XIX і XX прасологія була підвалиною при висвітленні питань морального (і ширше – духовного) виховання – його цілей, змісту та цінностей. Нарівні з іншими напрямками емпіричної психології (естезіологія, ноологія) прасологія бралася іспанськими педагогами за основу при побудові концепції духовного виховання, або виховання душі особистості. Що є воля, яким чином вона впливає на чинення людиною добра, як вона пов'язана зі свободою особистості та її щастям – питання, які досліджувалися на межі XIX–XX століть у контексті прасології. Без відповідей на них іспанська педагогіка була би безсилою пояснити, як необхідно розвивати й спрямовувати волю індивіда – унікальну душевну людську здібність.

В іспанському дискурсі межі XIX–XX століть із прасологією найтіснішим чином пов'язувалася і соціальна педагогіка, яка, щоправда, ще тільки оформлювалася як самостійний науковий напрям. Соціальна педагогіка в той час протиставлялася індивідуальній педагогіці і розумілася як «педагогіка мас», «педагогіка народна», що передовсім передбачає інтеграцію виховних зусиль суспільства задля підвищення культурного рівня населення. Найважливішими завданнями соціальної педагогіки на зламі століть XIX і XX, зокрема в іспанському дискурсі, ставилися формування суспільної свідомості, колективного духу та народної волі.

У фундаментальній праці «Соціальна педагогіка. Теорія виховання волі на основі спільності» німецький мислитель Пауль Наторп (Paul Gerhard Natorp) (Штутгарт, 1899) наголошував: «При цьому [соціальна педагогіка] не розуміється як окрема частина теорії виховання поряд, наприклад, з індивідуальною педагогікою, але розуміється конкретно як проблема педагогіки в цілому та педагогіки волі зокрема. <...> Соціальні умови культури, отже, і культурні умови суспільного життя – то є предмет цієї науки» [5, с. 106].

Іспанський педагогічний дискурс межі XIX–XX століть пронизаний ідеями творення колективної громадянської волі та колективного народного духу. То був час екзистенціального вибору для громадянського

суспільства Королівства Іспанії – підтримувати власну цілісність і життєздатність чи навіки втратити консолідаційну силу – «іспанськість».

Видатний філософ Хосе Ортега-і-Гассет (Jose Ortega y Gasset) у промові «Соціальна педагогіка як політична програма» на зібранні Товариства «El Sitio» в м. Більбао 12 березня 1910 року зазначав: «Якщо виховання є перетворення реальності в значенні певної ідеї покращити наявний стан і виховання не може не бути соціальним, то маємо педагогіку за науку змінювати суспільства. Раніше ми сказали стосовно політики: так, політика для нас є справою соціальної педагогіки, і іспанська проблема є проблемою педагогічною» [6, с. 264].

На переконання мислителя, на розв'язання «іспанської проблеми», на подолання «загальнонаціональної катастрофи» має спрямуватися колективний дух народу та вся його воля. Тоді тільки по-справжньому розбудуватиметься батьківщина – «не земля батьків, а земля дітей» [6, с. 259].

Публіцист Х. Ортега Мунілья (Jose Ortega Munilla) стверджував, що найважчою перешкодою для іспанського народу на його шляху до регенераціонізму є відсутність твердої волі, «туберкульоз волі». Аби йти вперед, іспанський народ потребує імпульсу. «Тільки жива національна свідомість може породжувати цей імпульс у нас; тільки національна освіта може урятувати нас. У теперішньому нашому житті задумаймо ідеал і покладімо в історії своє значення та віддаймо сили для його здійснення», – закликав письменник [7, с. 2].

У «Нарисі про політичну етику» (Мадрид, 1908) визначний іспанський педагог Е. Луїс Андре (Eloy Anselmo Luis y Andre) констатував, що від самої появи держави як суспільного організму джерела її суверенності були у життєвості й органічному конституюванні народної спільноти. Він пояснював: «[народний] дух передбачає, окрім ясної і досконалої ідеї спільності, ідеал прагнень та устремлінь до покращення, які досягаються вольовими діями» [8, с. 162].

Е. Луїс Андре розглядав соціальну педагогіку (соціальне виховання) в синтезі з політичною педагогікою (громадянське виховання). У статті «Проблема громадянського виховання» (La España Moderna, 1914) педагог наголошував: «Те, до чого ми прямуємо у політичній педагогіці, або громадянському вихованні, є не що інше, як розв'язання проблеми соціальної педагогіки, адже сфера її дії починається в родинному вогнищі, де відбувається первинне суспільно-політичне виховання – підготовка суспільної реальності і народної одночасно» [9, с. 94–95].

Таким чином, в іспанському дискурсі межі ХІХ–ХХ століть вчення про волю – прасологія – живе джерело для річища соціальної педагогіки. Оформлюючись як науковий напрям, тогочасна соціальна педагогіка в своє концептуальне поле обов'язково включала поняття «колективний

дух» та «колективна (народна) воля», оскільки спрямовувалася головним чином на пошук механізмів консолідації соціуму задля подолання доленосних випробувань.

Список використаних джерел:

1. Arolas Juani J. *Filosofia elemental (Psicologia, Logica y Etica)*. Barcelona : Imprenta Gutenberg, 1896. 555 p.
2. Moreno Bustamante L. *Curso de psicologia, logica y filosofia moral*. Logroño : Imp. y Lib. de D. Ricardo M. Merino, 1892. 464 p.
3. Diaz I. *Antropologia o filosofia del hombre*. Madrid : Imprenta de Candido Alonso y Compañia, 1915. 273 p.
4. Dalmau y Gratacos F. *Elementos de Filosofia. Psicologia*. Barcelona : Luis Gili Ed., 1912. 430 p.
5. Natorp P. *Pedagogia social. Teoria de la educacion de la voluntad sobre la base de la comunidad ; traduccion A. Sanchez Rivero*. Madrid : Ed. de la Lectura, 1913. 374 p.
6. Ortega y Gasset J. *La pedagogia social como programa politico*. *Boletin de la Institucion Libre de Enseñanza*. Madrid, 30 de setiembre de 1916. № 678, año XL. P. 257–268.
7. Discurso de Ortega Munilla. *El Imparcial*. Madrid, Miercoles 3 de octubre de 1906. № 14.200, año XL. P. 1–2.
8. Luis Andre E. *Ensayo de etica politica*. *Nuestro Tiempo*. Madrid, noviembre de 1908. № 119, año VIII. P. 161–177.
9. Luis Andre E. *El problema de la educacion civica*. *La España Moderna*. Madrid, 1914. № 304, abril. P. 91–110.